

Semmi új a nap alatt: kisebbségi jogok, kettős állampolgárság, autonómia

A mostani kormányzati ciklus nemzetpolitikai alapvetéseként is értelmezhető Orbán Viktor beiktatásakor elhangzott kijelentése: „A Kárpát-medencei magyarokat megilleti a kettős állampolgárság, megilletik a közösségi jogok, és megilleti az autonómia is. Ez az álláspontunk, melyet képviselni fogunk a nemzetközi politikában.” Magyarország Alaptörvénye, a Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) zárónyilatkozatai valamint a MÁÉRT által 2011-ben elfogadott *Magyar nemzetpolitika – a nemzetpolitikai stratégia kerete* dokumentum tartalmazza mindazokat az alapelveket, amelyek a beszédben elhangzottak.

A beszédben csak egyetlen szomszédos államban – az ottani magyarságot is érintő nemzetközi helyzet miatt –, az Ukrajnában élő magyarságot emelte ki beszédében: „Mindennek közeli aktualitást ad az Ukrajnában élő 200 ezres magyar közösség helyzete, amelynek meg kell kapnia a kettős állampolgárságot, meg kell kapnia a közösségi jogok teljességét, és meg kell kapnia az öngazgatás lehetőségét is. Ez világos elvárásunk a most formálódó új Ukrajnával szemben, akik egyébként élvezik együttérzésünket és támogatásunkat a demokratikus Ukrajna megteremtéséért végzett munkájukban.” Ukrajna vonatkozásában a miniszterelnök nem az autonómia fogalmát használta, hanem öngazgatásról beszélt. Magyarország az ukrán konfliktus kialakulásának első pillanatától kezdve kijelentette, hogy Ukrajna területi egységét támogatja. Ezen az álláspontján a magyar állam nem módosított.

Úgy az autonómia, mint az öngazgatás a kisebbségek azon jogait jelenti, amelyek alapján törvényes keretek között az adott területen élők vagy a kisebbségekhez tartozók demokratikus módon döntenek bizonyos kérdésekben. Ennek különböző formái ismertek Európában: a területi autonómia, a személyi elvű autonómia vagy a kisebbségi önkormányzati rendszer. Sem az autonómia, sem az öngazgatás nem jelent egyet az elszakadással. Az autonómia és az öngazgatás fogalma az adott államon belüli berendezkedésre utal, a határok megkérdőjelezése nélkül; az autonómia a kisebbség belső önrendelkezését jelenti. Mindkettő demokratikus választások során létrejött, adott államon belüli, a politikai és közjogi rendszert érintő berendezkedés (mint az olaszországi Dél-Tirol, a spanyolországi Katalónia vagy Baszkföld, de a németországi dánok vagy a finnországi svédek és számi kisebbségek helyzetének rendezése).

A nemzeti kisebbségek mindenkor elvárása az adott többségi állammal szemben, hogy biztosítsák a közösségi fennmaradásukat és gyarapodásukat. A közösségi fennmaradáshoz szükséges az autonómia és a közösségi jogok, tulajdonképpen az a jogi és közigazgatási

keret, amely biztosítékul szolgál a megmaradáshoz. Ezen elvárások az elmúlt két és fél évtized során számos alkalommal és formában megfogalmazódtak a Romániában, Szlovákiába, Szerbiában és Ukrajnában élő magyarság körében. Jelentősebb sikert csak Szerbiában sikerült elérni, ahol működő autonómiamodell található. A közösségi jogok (oktatás, nyelvhasználat) biztosítása is folyamatosan a kisebbségi politikai törekvések középpontjában állnak.

Az elemzők figyelmét elkerülte az „élvezik támogatásunkat a demokratikus Ukrajna megteremtéséért végzett munkájukban” mondatrész. Ukrajna, de más kisebbségekkel rendelkező állam demokratizálódása sem képzelhető el a kisebbségi kérdés megfelelő rendezése nélkül. Nem véletlen, hogy az EU-csatlakozási tárgyalások során minden államtól megkövetelték a kisebbségi jogok tiszteletben tartását, mint ahogy az sem, hogy az Európa Tanács és az EBESZ kisebbségi főbiztosa az ukrán válság idején többször felhívta a figyelmet a kisebbségi jogok tiszteletben tartására.

Autonómia vonatkozásában teljes konszenzusról beszélhetünk a magyarországi politikai pártok tekintetében, hisz egyetlen olyan mérvadó magyarországi párt sincs, amely ne támogatná a külföldi magyarok autonómiáját; Magyarország álláspontja ebben a kérdésben a rendszerváltoztatás óta változatlan. Az Európa Tanács dokumentumai, a 2003-as Gross-jelentés, és a 2014-es Kalmár-jelentés is az autonómiát mint a konfliktuskezelés legmegfelelőbb – és legitim – módját ajánlja. Ez utóbbi határozat rámutat arra, hogy az állam oszthatatlansága nem tévesztendő össze az egységes állam fogalmával, így az állam oszthatatlansága összeegyeztethető az autonómiával, a regionalizmussal és a föderalizmussal, valamint hangsúlyozza, hogy az esetleges sikertelenségért nem magát az autonómiát kell okolni, hanem a körülményeket, amelyek közt alkalmazzák. Az európai gyakorlatban az Aaland szigektől a Baszkföldre, Belgiumtól a Dél-Tirolig működnek különböző autonómiaformák. Magyarországon evidenciaként kezelik a közösségi jogokat, amelyeket Magyarország biztosít a területén élő kisebbségek számára. Közel teljes az egyetértés a külföldi magyarok egyszerűsített honosítása ügyében is, és az állampolgársági igénylések nagy száma azt mutatja, hogy ez a külföldi volt állampolgárok vagy azok leszármazottainak igényével találkozik. Ismert, az európai országok jelentős többsége elismeri a többes állampolgárság intézményét. Az európai alapelvek, az európai gyakorlat azt bizonyítja, hogy a fentiek legitim célok és törekvések.

Magyarországon az új kormányfő minden kormányalakítás előtt jelez a külföldön élő magyaroknak is. Ez a jelzés ebben az esetben az eddigi nemzetpolitika folytatása. Egy kormányfő beiktatási beszéde nagy figyelmet élvez úgy a szomszédos államokban, mint a többi európai államban, hisz az ilyen beszédekben hangzanak el az alakuló kormány fő

célkitűzései. A miniszterelnök kijelentése csak azok számára okozhatott meglepetést, akik a magyar állam nemzetpolitikáját eddig nem követték figyelemmel. A kijelentett célokat számos ismert, és angol nyelven is hozzáférhető dokumentum tartalmazza.

Sem a kárpátaljai magyarság, sem Magyarország nem tett arra utalást, hogy népszavazást kezdeményeznének Kárpátalja, vagy annak egy részének elszakadása céljából. Így akár az autonómia, akár az öngazgatás kérdése semmilyen módon nem állítható párhuzamba sem a krími, sem a múlt heti kelet-ukrajnai „népszavazásokkal”.

Az egységes Ukrajna – többek közt – úgy lesz demokratikus, ha biztosítja a területén élő kisebbségek jogait, magyarországi és kárpátaljai magyar részről pedig él a remény, hogy ezek minél kiterjedtebbek lesznek, magukba foglalva az autonómiának valamilyen formáját is.